

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Klassiõpetaja õppekava

Ingebor-Megy Allingu
HOMMIKURINGI MEETODI RAKENDAMISE TAJUTUD MÕJUD
ÕPILASTE SOTSIAALSETELE OSKUSTELE 1. KLASSIS
Magistritöö

Juhendaja: haridusteaduste lektor Egle Säre

Tartu 2024

Kokkuvõte

Hommikuringi meetodi rakendamise tajutud mõjud õpilaste sotsiaalsetele oskustele 1. klassis

Õpilaste sotsiaalsed oskused on suurel määral seotud koolirõõmu, heade suhete ning positiivsete õpitulemustega. Hommikuringid on üheks võimaluseks sotsiaalsete oskuste arendamisel. Sellest tulenevalt oli uuringu eesmärgiks välja selgitada hommikuringi meetodi rakendamise tajutud mõjud õpilaste sotsiaalsetele oskustele ühe 1. klassi näitel. Tegevusuuringu raames viidi seitsme kuu jooksul läbi hommikuringe 1. klassi 22 õpilaste ja nende õpetajaga, kes oli nii uurija kui ka praktiku rollis. Andmete kogumiseks kasutati uurijapäevikut, õpilaste eneseanalüüsilehti ja eksperdi tunnivaatluslehti. Tulemused näitasid, et hommikuringid arendavad kuulamis-, esinemis-, koostöö- ning enesejuhtimise oskust. Samuti aitasid hommikuringid vähendada distsipliiniprobleeme ning suunata õpilasi üksteist märkama ja iseseisvalt probleeme lahendama. Eriti suurt positiivset mõju avaldasid hommikuringid muukeelsete ja ärevamate õpilaste sotsiaalsetele oskustele.

Võtmesõnad: hommikuring, sotsiaalsed oskused, koostöö, esinemis- ja kuulamisoskus, muukeelsed õpilased

Abstract

Perceived effects of implementing the morning meeting method on students' social skills in the 1st grade

Students' social skills are tightly connected to school joy, good relationships and positive learning results. Morning meeting are one possible way to develop them. The aim of this study was to determine the perceived effects to students' social skills developed by morning meeting method in one 1st grade classroom. The action research was carried out withing seven months in a 1st grade classroom that included 22 students and the teacher, who was also to researcher. Researcher's diary, students' self-evaluation sheets and experts' lesson observation sheets were included to gather the data. The results showed that morning meetings develop students' listening-, presentation-, cooperation- and self-management skills. Implementing morning meetings helps to decrease discipline problems and guides students to acknowledge each other and resolve problems. The socials skills of bilingual and anxious students increased the most during the study period.

Keywords: morning meetings, social skills, collaboration, presentation and listening skills, non-native speaking student

Sisukord

Sissejuhatus.....	5
Teoreetiline ülevaade	6
Hommikuringi mõiste ja olemus.....	6
Hommikuringi ülesehitus ja eesmärgid	6
Hommikuringide tulemuslikkus varasemate uurimuste põhjal.....	8
Hommikuringides arendatavad sotsiaalsed oskused.....	9
Uurimisprobleem ja uurimisküsimused	11
Metoodika	12
Valim.....	12
Andmekogumine.....	13
Protseduur	14
Andmeanalüüs.....	15
Uurijapäevik ja eksperdi tunnivaatluslehed	15
Õpilaste eneseanalüüsid	16
Tulemused ja arutelu.....	17
Uuriija ja eksperdi tajutud mõjud õpilaste sotsiaalsetele oskustele	18
Osavõtlikkus	18
Koostööoskus.....	20
Suhted ja suhtlemine klassis	22
Õpilaste tajutud mõjud enda sotsiaalsete oskuste arengule	24
Tänuõnad.....	27
Autorluse kinnitus.....	27
Kasutatud kirjandus	28
Lisad	
Lisa 1. Uuritavate ja lapsevanemate nõusoleku leht	

Lisa 2. Väljavõtted uurijapäevikust

Lisa 3. Õpilase eneseanalüüsi leht

Lisa 4. Eksperdi tunnivaatlus leht

Lisa 5. Hommikuringide läbiviimise etapid ja nendeks seatud eesmärgid

Lisa 6. Hommikuringide tööplaanide näited

Lisa 7. Tegevusuuringu I etapi tsükkel

Sissejuhatus

Sotsiaalsed oskused on oluline osa õpilastevahelisest sotsialiseerumise protsessist – head sotsiaalsed oskused tagavad parema läbisaamise teistega (Suswandari *et al.*, 2020), head suhted klassikaaslastega aitavad kasvatada koolirõõmu (Brown-Foye, 2020) ning koolirõõm toetab paremate õpitulemuste saavutamist (Bondy ja Ketts, 2001). Sotsiaalsete oskuste mõiste definitsioone on mitmeid, kuid neist kõik kirjeldavad edukale suhtlejale iseloomulikke jooni (Keltikangas-Järvinen, 2011). Sotsiaalsed oskused on arendatavad ja neid omandab inimene pidevalt kogemusi saades ja kasvades (Dunbar, 2020; Keltikangas-Järvinen, 2011; Williams, 2017), seega arenevad sotsiaalsed oskused harjutamise käigus (Suswandari *et al.*, 2020) ja teiste käitumist jälgides (Gachiku, 2021).

Üheks õpetaja töö osaks on sotsiaalsete oskuste arendamine (Kutsestandard. Õpetaja..., 2020), ka Eesti põhikooli riiklik õppekava (2011) näeb ette sotsiaalsete oskuste arendamist, kuid ainekavade hindamiskriteeriumid suunavad kontrollima eelkõige õpilaste faktiteadmisi (OECD, 2015, 2021). Sellest tulenevalt on õpetajad sageli sunnitud jätma sotsiaalsete oskuste arendamise tagaplaanile (Care *et al.*, 2018). Samas on just kool ideaalne koht õpilaste sotsiaalsete oskuste arendamiseks, sest koolis on õpilased pidevalt ümbritsetud erinevate suhtlusolukordadega (Nagata *et al.*, 2020).

Hommikuringide läbiviimine iga koolipäeva alguses on üheks võimaluseks õpilaste sotsiaalsete oskuste arengu toetamisel. Magistritöö fookuses on üks kindel välja töötatud hommikuringide meetod (Kriete & Davis, 2014), mille raames õpilased kogunevad iga koolipäeva alguses hommikuringi, milles viiakse läbi kindla ülesehitusega tegevusi. Mujal maailmas on hommikuringide läbiviimise kasutegureid varasemalt uuritud ja on leitud, et hommikuringid arendavad mitmeid vajalikke sotsiaalseid oskusi (Brown-Foye, 2020; Cline *et al.*, 2022; Dunbar, 2020). Hommikuringide abil saavad õpilastest head probleemilahendajad, kriitilised mõtlejad, meeskonnatöötajad, grupijuhid ja head kuulajad (Kriete & Davis, 2014).

Välismaal, eriti USAs ja Ühendkuningriikides, on hommikuringi meetod väga populaarne ja selle mõju õpilaste sotsiaalsetele oskustele on varasemalt uuritud. Eestis pole varasemalt uuritud hommikuringide mõju I kooliastme õpilaste sotsiaalsetele oskustele ja nende arengule. Hommikuringide tajutavate mõjude selgitamine õpilaste sotsiaalsetele oskustele annab võimaluse Eestis laialdasemalt ja eesmärgipärasemalt hommikuringe läbi viia, ning selgitada hommikuringide tajutud mõjusid õpilaste sotsiaalsetele oskustele.

Teoreetiline ülevaade

Hommikuringi mõiste ja olemus

Hommikuring ehk *morning meeting* on meetod, mida kasutatakse *Responsive Classroom Approach* ehk osavõtliku klassi lähenemise raames, mille eesmärgiks on luua turvaline, rõõmupakkuv ja huvitekitav klassikeskkond läbi akadeemiliste, sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste arendamise (*Responsive Classroom, s.a.*). Hommikuring on kindla struktuuriga osa koolipäeva alguses, mis aitab häälestada klassi heade suhete loomisele ja üksteisega arvestavale õppimisele (Kriete & Davis, 2014). Tegevuste käigus kogevad õpilased sotsiaalseid olukordi, läbi nende tekib õpilastel võimalus õpetaja või kaasõpilaste käitumist jälgida ja seejärel ise nähtud käitumismustreid turvalises klassikeskkonnas rakendada (Kriete & Davis, 2014).

Hommikuringi meetod põhineb osalt Dewey sotsiaal-emotsionaalsel õppimise teoorial (Williams, 2017), kus efektiivne õppimine saab alguse eelkõige sotsiaalsetest olukordadest ehk õpilane õpib läbi eluliste kogemuste. Teisalt Bandura (2019) sotsiaalse õppimise teoorial, kus õpilane või õpetaja loob teistele oma käitumisega mudeli (Gachiku, 2021; Williams, 2017).

Õpilased kogunevad koolipäeva alguses ühisesse hommikuringi, mille raames viiakse läbi neli kindlas järjekorras tegevuste plokki: tervitus, jagamine, grupitegevus ja teade (Bondy & Ketts, 2001). Nende tegevuste käigus areneb teistega arvestav ja teiste suhtes hoolivalts käituv õpilane, kes oskab teisi kuulata ja teiste arvamusi aktsepteerida (Tilhou, 2020). Hommikuringide mõjul hakkavad õpilased tundma ennast hinnatud osana klassist, kasvab õpilaste tolerantsus ja tekib turva- ning ühtekuuluvustunne (Dunbar, 2020).

Hommikuringi ülesehitus ja eesmärgid

Hommikuringid toimuvad iga koolipäeva alguses ja järgivad kindlat ülesehitust ja põhimõtteid. Nende kestus jääb 10-30 minuti vahemikku. Meetod koosneb neljast osast - tervitus, jagamine, grupitegevus ja teade. Tegevuste käigus suhtlevad õpilased kaastelastega ja see tagab sotsiaalsete oskuste arengu (Bondy & Ketts, 2001; Dunbar, 2020; Kriete & Davis, 2014).

Tervitus ehk *greeting* on hommikuringi esimene etapp, mille eesmärgiks on luua koolipäevale positiivne algus ja pöörata tähelepanu kõikidele õpilastele klassis (Bondy & Ketts, 2001). Tervitatakse kõiki õpilasi eraldi ja nimeliselt, et tekitada õpilastes turva- ja kuuluvustunnet (Correa-Connolly, 2019). Tervituse käigus omandavad õpilased oskuse viisakalt tervitada ja luua silmsidet, seega areneb nii verbaalne kui ka mitteverbaalne suhtlemisoskus

(Dunbar, 2020). Üksteise tervitamine tekitab õpilastes palju positiivseid emotsioone ja loob ühtsustunnet, seega aitavad hommikuringid kohe päeva alguses luua ühtehoidva klassi tunde (Abry *et al.*, 2017). Tervituse läbiviimiseks on palju erinevaid võimalusi, mille abil saab muuta tervituse raskusastet (Bondy & Ketts, 2001; Correa-Connolly, 2019), samuti saab tervitust lõimida ainetundides käsitletavaga (Dunbar, 2020; Roser, 2016). Lisada võib ka tegevusi, mis eeldavad füüsilise kontakti loomist, laulmist, plaksutamist ja võõrkeeli (Correa-Connolly, 2019).

Jagamise ehk *sharing* eesmärgiks on anda õpilastele võimalus üksteist paremini tundma õppida, arendada õpilaste sotsiaalseid- ja emotsionaalseid oskusi ning õpetada õpilasi kuulama, mõtlema ja esinema (Kriete & Davis, 2014). Jagamisel on mitmeid positiivseid külgi – selle käigus loovad õpilased enda ja teiste kogemuste vahel seoseid ning arendavad empaatiavõimet (Cline *et al.*, 2022), see aitab parandada õpilaste ja õpetaja vahelisi suhteid ning avardab õpetaja teadmisi õpilaste huvide ja vajaduste osas (Abry *et al.*, 2017). Õpetaja annab õpilastele ette teema või küsimuse, mille kohta õpilased toovad välja oma seisukoha ning analüüsivad ja põhjendavad seda lühidalt, tavaliselt on teema seotud päeval ainetundides läbitava temaga (Kriete & Davis, 2014). Mõtete jagamine toimub süsteemselt – üks õpilane esitab oma mõtte ja põhjenduse, teised õpilased esitavad selle kohta küsimusi või toovad juurde oma arvamusi ja näiteid (Dunbar 2020). Oskust oma mõtteid teiste õpilaste mõtetega seostada võib oodata alles mõne kuu möödudes (Responsive Classroom, 2015). Lisaks aitab jagamine kaasa õpilaste keeleoskustele – areneb sõnavara ja hääldusoskus ning grammatiliselt korrektne rääkimine ehk areneb esinemisoskus (Dunbar 2020; Kriete & Davis, 2014).

Grupitegevus ehk *group activity* paneb õpilased tegutsema, eesmärgiga kasvatada õpilaste koostöövõimet ja ühtsustunnet (Bondy & Ketts, 2001; Kriete & Davis, 2014). Grupitegevuse ajal lauldakse, mängitakse mängu, õpitakse luuletusi ning rütmisalme ning tehakse muid ühtsustunnet loovaid ja tugevdavaid tegevusi (Correa-Connolly, 2019). Tegevuste käigus peavad õpilased olema koostöised, suhtlema kaasõpilastega, kuulama ja ootama oma järge (Correa-Connolly, 2019; Roser, 2012). Fookus on õpilaste kaasamisel ja meeskonnatöö oskuste arendamisel, mitte meelelahutamisel (Kriete & Davis, 2014). Grupitegevustesse lõimitakse õpilastele märkamatuks päeval käsitletavaid teemasid ning samal ajal tugevdatakse klassi ühtekuuluvustunnet ja koostööoskusi (Correa-Connolly, 2019; Roser, 2012).

Teade ehk *morning message* raames saab õpetaja anda ülevaate päevasündmustest ja peamistest teemadest (Dunbar, 2020). Hommikuse teate eesmärgiks on tagada sujuv üleminek

koostöiselt tegevuselt intensiivsemale õppetööle (Kriete & Davis, 2014) ning seada eesmärgid algavaks päevaks (Dunbar, 2020; Roser, 2012). Teade kirjutatakse õpilastele nähtavasse kohta, kust õpilased saavad seda näha hommikul klassi saabudes ja võimalusel ka terve koolipäeva vältel ehk enamasti kirjutatakse see tahvlile või plakatile. Teade koosneb tervitusest, kuupäevast ning edastatavast sõnumist, mida mõnikord on ka õpilastel võimalik päeva jooksul täiendada (Kriete & Davis, 2014).

Hommikuringide tulemuslikkus varasemate uurimuste põhjal

Hommikuringide efektiivsuse ja kasutegurite kohta I kooliastmes on läbi viidud mitmeid uurimusi, mille tulemused näitavad, et hommikuringide läbiviimine klassiruumis on oluline. Akadeemilise edukuse ning sotsiaalsete- ja emotsionaalsete oskuste arengu hindamiseks võrreldi ja analüüsiti nelja erineva USA Illinois'i piirkonna kooli õpetajate logisid, millest ühe aspektina selgus, et hommikuringid aitavad luua positiivset klassikeskkonda, kus õpilased tunnevad ennast turvaliselt ja oodatuna (Cline *et al.*, 2022). USA-s ja Ühendkuningriikides intervjueriti ja vaadeldi 63 õpetajat ja 387 õpilast 24 erinevast koolist kolme aasta jooksul, alates teisest kuni viienda klassi lõpuni, ja analüüsisid kogutud andmete põhjal hommikuringide mõju õpilaste ja õpetaja vahelistele suhetele. Tulemused näitasid, et hommikuringid loovad aluse headele suhetele klassis ning aitavad parandada õpilastevahelisi suhteid ning lisaks ka õpetaja ja õpilaste vahelisi suhteid (Baroody *et al.*, 2014).

Positiivsed suhted klassis suurendavad õpetajate töö rõõmu ja enesehinnangut (Baroody *et al.*, 2014). Hommikuringid aitavad luua õpetaja ja õpilaste vahel usalduslikumad ja avatumad suhted (Cline *et al.*, 2022), õpilased muutuvad ennastjuhtivamateks õppijateks ja tekib ühtne klassipere (Kriete & Davis, 2014). Californias intervjueriti, vaadeldi ja analüüsiti ühe kooli 14 õpetajat ja koolitöötajat, kes osalesid aktiivselt hommikuringide läbiviimises, et kirjeldada hommikuringide mõju õpilaste käitumisele. Tulemused näitavad, et päeva algusesse tekib kindel rutiin, mida õpilased saavad täita iseseisvalt. Kindla rutiini olemasolu loob turvatunde, sest õpilase jaoks ei ole ükski tegevus ootamatu, samuti algab õpetaja päev rahulikumalt ja positiivsemalt (Brown-Foye, 2020).

Hommikuringid aitavad vähendada ja ennetada klassis distsipliini- ja suhtlemisprobleeme (Kriete & Davis, 2014). Uurimused kinnitavad, et hommikuringides arendatakse läbi vestluste ja grupitööde sotsiaalseid oskusi, mis aitavad ennetada ja lahendada konflikte (Cline *et al.*, 2022).

Ühised grupitegevused ning hooliva ja turvalise klassikogukonna tekkimine aitab ära hoida ja vähendada distsipliiniprobleeme (Brown-Foye, 2020). Bondy & Ketts (2001) toovad ühes esimeses uurimuse põhjal hommikuringe kirjeldavas raamatus välja, et hommikuringide käigus kuulevad õpilased üksteise tundeid, mõtteid ja tutvuvad üksteise maailmavaadetega. Üksteise tundmine hoiab ära konfliktid ja oskus vestelda aitab lahendada tekkinud probleemseid olukordi (Bondy & Ketts, 2001; Cline *et al.*, 2022).

Hommikuringide läbiviimine tagab parema akadeemilise edukuse ja sisukamad ainetunnid (Bondy & Ketts, 2001; Cline *et al.*, 2022). Hommikuringid on osa õppetööst, nendesse integreeritakse teemasid ainetundidest (Bondy & Ketts, 2001), need virgutavad õpilaste ajutegevust, mis tagab eduka õppimise järgnevatel tundides (Dunbar, 2020; Kriete & Davis, 2014). Heade akadeemiliste tulemuste saavutamiseks peavad õpilased ennast klassis tundma mugavalt ja väärtustatuna kogu koolipäeva jooksul (Dunbar, 2020). Uurides hommikuringide mõju õpitulemustele selgus, et õpilased, kes olid viibinud hommikuringis olid ainealastes ja keskendumist nõudvates testides edukamad, võrreldes õpilastega, kelle klassis hommikuringi ei toimunud (Bondy & Ketts, 2001). Uurimistulemused näitavad, et hommikuringide mõjul on õpilased tundides koostöisemad ja rahulikumad (Brown-Foye, 2020), sest hommikuringides kogutud teadmised aitavad õpilastel tundides paremini keskenduda. (Cline *et al.*, 2022).

Hommikuringides arendatakse õpilaste suhtlemisoskust, millest tulenevalt saavad lapsed sotsiaalsetes olukordades paremini hakkama (Kriete & Davis, 2014). Uurimistulemused näitavad, et hooliv keskkond annab õpilastele julguse avatult oma seisukohti ja muresid väljendada (Brown-Foye, 2020). Arenenud sotsiaalsed- ja emotsionaalsed oskused aitavad ennetavad käitumisprobleeme (Poulou, 2017), sest arenenud sotsiaalsete oskustega õpilased oskavad enda ja teiste käitumist paremini analüüsida (Cline *et al.*, 2022).

Hommikuringides arendatavad sotsiaalsed oskused

Sotsiaalsete oskuste mõiste kirjeldab eelkõige edukale suhtlejale iseloomulikke tunnuseid (Keltikangas-Järvinen, 2011). Sotsiaalsete oskuste arengu aluseks on pidev harjutamine (Suswandari *et al.*, 2020), seega kasvab oskuste pagas kogemusi saades ja kasvades (Dunbar, 2020; Keltikangas-Järvinen, 2011). Koolirõõmu üheks aluseks on arenenud sotsiaalsed oskused (Brown-Foye, 2020), sest head suhted kaaslastega aitavad kasvatada koolirõõmu (Suswandari *et al.*, 2020) ning toetavad ka positiivselt õpitulemusi (Bondy ja Ketts, 2001).

Hommikuringide peamised tutvustajad Kriete & Davies (2014) keskenduvad meetodi kirjeldamisel peamiselt viie sotsiaalse- ja emotsionaalse oskuse arendamisele: eneseteadlikkus, enesejuhtimine, sotsiaalne teadlikkus, suhtlemisoskused ja vastutustundlik otsuste langetamine. Need oskused tagavad head suhted klassis ja tugevama klassikogukonna (Dunbar, 2020), õpilaste ja õpetaja turva- ja mugavustunde (Brown-Foye, 2020), õpilaste parema akadeemilise edukuse (Bondy & Ketts, 2001; Maxwell, 2017) ja enesekindluse (Baroody, 2014), väiksema hulga distsipliiniprobleeme (Poulou, 2017) ning õpilaste oskuse ise konflikte lahendada (Dunbar, 2020). Seega aitavad hommikuringid arendada õpilast, kes oskab märgata nii ennast kui ka teisi enda ümber (Kriete & Davies, 2014) ning õpilast, kes julgeb avaldada oma arvamust, suhelda teistega ning langetada otsuseid (Dunbar, 2020).

Hommikuringides on suur rõhk kuulamisel ja oma mõtete jagamisel (Kriete & Davies, 2014), kuulamine nõuab õpilastelt kannatlikkust ja enesekontrolli (Dunbar, 2020). Õpilane, keda kogu klass kuulab, tunneb ennast kuuldu, austatu ja hinnatuna (Dunbar, 2020), see tunne kasvatab õpilases enesekindlust, mille abil julgeb ta ka järgmisel korral teiste ees sõna võtta (Cline *et al.*, 2022). Hommikuringid sunnivad õpilasi astuma oma mugavustsoonist välja ja suhtlema erinevate õpilastega (Dunbar, 2020), kuid seda turvalises ja hoolivas keskkonnas (Brown-Foye, 2020). Kogemusi saades arenevad oskused tulla toime emotsioonidega ning kaob avalikult sõnavõtmisega seotud ärevus ja hirm (Cline *et al.*, 2020).

Kõikide hommikuringide ülesehitus on sama, kuid nende sisu muutub iga kord (Kriete & Davies, 2014), seega peavad õpilased toime tulema ootamatute olukordadega (Dunbar, 2020). Igas hommikuringis kogevad õpilased uusi sotsiaalseid olukordi (Dunbar, 2020), läbi kogemuste areneb õpilaste oskus tulla toime erinevates sotsiaalsetes olukordades (Dewey, 2008) ja hiljem saab samu oskusi rakendada igapäevaelus (Cline *et al.*, 2022). Kaasõpilased ja õpetaja mudeldavad erinevaid käitumisviise sotsiaalsetes olukordades (Kriete & Davies, 2014), suheldes ja koostööd tehes õpitakse käitumisviise teistelt (Bandura, 2019).

Hommikuringide peamine mõju on nähtav klassis valitsevast õhkkonnast (Kriete & Davies, 2014), hommikuringid aitavad vähendada distsipliiniprobleeme ning parandada õpilaste vahelisi ning õpilase ja õpetaja vahelisi suhteid (Baroody, 2014). Tegevused hommikuringides suunavad õpilasi enda ja teiste käitumist ja tegevusi analüüsima ja nende põhjal arutlema (Cline *et al.*, 2020), eneseteadlikkus, enesejuhtimine, sotsiaalne teadlikkus, suhtlemisoskused ja oskus langetada otsuseid (Kriete & Davies, 2014) aitavad tekkivaid probleeme lahendada ja ennetada

(Dunbar, 2020). Käitumisraskustega õpilased õpivad ühiste arutelude käigus oma käitumist eesmärgistama ja analüüsima koostöös klassiga (Cline *et al.*, 2022), tekitades ühtse klassikogukonna tunde.

Uurimisprobleem ja uurimisküsimused

Sotsiaalsed oskused hõlmavad endas oskust teistega suhelda, olles seda tehes teadlik nii enda kui ka kaaslaste mõtetest, tunnetest ning käitumisest (OECD, 2021). Sotsiaalsed oskused on tihedalt seotud õpilaste akadeemilise edukuse ning vaimse heaoluga (Brown-Foye, 2020; Suswandari *et al.*, 2020). Õpilased veedavad suure osa oma ajast koolis, sellest tulenevalt on koolil oluline roll õpilaste sotsiaalsete oskuste arendamisel (OECD, 2015, 2021). Põhikooli riiklik õppekava (2011) näeb ette ühe üldpädevusena sotsiaalse pädevuse arendamist. Samas on OECD (2021) uurimus jõutud järeldusele, et õpetajatele ei jää ettenähtud teadmiste õpetamise kõrvalt aega sotsiaalsete oskustega tegelemiseks. Sellest tulenevalt esineb õpilastel sageli raksusi üksteisega suhtlemisel, probleemide lahendamisel, teiste ees esinemisel ning empaatiline olemisel (OECD, 2015, 2021).

Paljudes koolides üle maailma on sotsiaalsete oskuste arendamiseks kasutusele võetud algselt Bondy ja Ketts (2001) poolt välja töötatud hommikuringi meetod. Uurimused on näidanud, et meetodipõhine hommikuringide läbiviimine arendab mitmeid vajalikke sotsiaalseid oskusi (Brown-Foye, 2020; Cline *et al.*, 2022; Dunbar, 2020). Eelkõige toetavad hommikuringid suhtlemise ja esinemisega seotud oskusi, samas on olulisel kohal ka probleemilahendamine (Bondy & Ketts, 2001; Cline *et al.*, 2022; Kriete & Davis, 2014).

Eestis Bondy ja Ketts (2001) poolt välja töötatud meetodi põhised hommikuringe läbi ei viida ehk puuduvad varasemad uurimused hommikuringide mõjudest õpilaste sotsiaalsetele oskustele. Sellest tulenevalt on magistritöö eesmärgiks välja selgitada hommikuringi meetodi rakendamise tajutud mõjud õpilaste sotsiaalsetele oskustele ühe 1. klassi näitel.

Uurimisküsimused:

1. Milliseid muutusi tajuvad 1.klassi õpilased enda sotsiaalsetes oskustes, klassis, kus viiakse läbi hommikuringe?
2. Milliseid muutusi tajub uurija õpilaste sotsiaalsetes oskustes, klassis, kus viiakse läbi hommikuringe?
3. Millist mõju võib I kooliastmes hommikuringide läbiviimine avaldada õpilase sotsiaalsetele oskustele eksperdi arvates?

Metoodika

Käesoleva uurimuse eesmärgile tuginedes kasutati uurimuse läbiviimiseks tegevusuuringut, mille eesmärgiks on pideva reflekteerimise ja eesmärkide seadmise kaudu praktiseeritavat edasi arendada (Dana, 2016; Löffström, 2011). Tegevusuuring on levinud uurimismeetod haridusteadustes, sest see annab uurimuse läbiviijale võimaluse olla praktik, kes saab probleemi uurimise käigus koheselt asuda sellele ka lahendusi leidma (Berg & Lune, 2017). Uurimuse läbiviija eesmärgiks on pidevalt arendada enda oskusi õpetamisel ja läbi selle kasvatada oma teadmiste pagasit (Berg & Lune, 2017; Löffström, 2011). Käesolevas tegevusuuringus oli uurija praktiku ja uurimuse läbiviija rollis samaaegselt.

Valim

Valimi moodustamiseks kasutati mugavusvalimit. Uurimuse valimi moodustas praktik, kes oli ka uurija rollis, ja tema enda klassis õppivad õpilased, kelle õpetamist alustati sama aasta sügisel. Seega olid uurijal vähesed varasemad kogemused õpetamisel ja puudusid kogemused hommikuringide läbiviimisel. Tegevusuuringu jooksul viis uurija läbi hommikuringe 22 1. klassi õpilasega 6 kuu jooksul iga koolipäeva hommikul. Täpsemalt kuulus valimisse 11 poissi ja 11 tüdrukut, vanuses 6-8 eluaastat. Valimi moodustanud õpilaste hulgas oli viis tõhustatud toega õpilast ning lisaks veel ka viis õpilast, kelle kodune keel ei ole eesti keel. Tõhustatud toega õpilaste hulgas esines kaks autismi ja kaks ATH diagnoosiga õpilast, üks õpilane oli tugeva õpiraskusega. Kõik viis tõhustatud toega õpilast said uurimise perioodi jooksul tuge eripedagoogilt, abiõpetajalt ja psühholoogilt. Kõik valimisse kuulunud õpilased olid varasemalt käinud lasteaias ning 19 õpilast eelkoolis. Uurimuses osalemine oli õpilastele vabatahtlik ning nii õpilasi kui ka vanemaid oli varasemalt informeeritud uurimuse sisust ning eesmärkidest. Samuti andsid kõik uurimuses osalenud kirjaliku nõusoleku (Lisa 1). Valimis osalenud õpilaste konfidentsiaalsuse tagamiseks eemaldati eneseanalüüsi lehtedelt õpilaste nimed ja need asendati lühendiga Õ1-Õ22. Samuti ei toonud uurija uurijapäevikus välja ühegi õpilase nime.

Uurimusse oli kaasatud ka ekspert, kes käis kolmel korral uurimise perioodi jooksul hommikuringe vaatlemas ning täitis vaatluslehe. Eksperti kaasamise eesmärgiks oli saada kõrvaltvaataja pilk, tagasiside ning soovitusi hommikuringi meetodi edasi arendamiseks. Eksperti valikul jälgiti, et valitud eksperdil oleks kokku enam kui kümneaastane kogemus I kooliastme õpilastega. Käesolevasse uurimusse kaasatud ekspert oli isik, kes oli tegutsenud I

kooliastme õpilastega rohkem kui 40 aastat ning oli seega tuttav I kooliastme õpilaste sotsiaalsete oskuste ning vajadustega. Ekspert osales uurimuses vabatahtlikult olles teadlik uurimuse eesmärkidest ja sisust. Eksperti konfidentsiaalsuse tagamiseks eemaldati eksperti nimi ja amet vaatluslehtedelt.

Andmekogumine

Tegevusuuring jagunes kolme etappi, mille jooksul viidi läbi 96 hommikuringi. Iga etapi jooksul koguti andmeid neljal erineval viisil – uurijapäevik, õpilaste eneseanalüüsid, eksperti tunnivaatluse analüüs ja videosalvestised. Need andmekogumise viisid toetasid triangulatsiooni põhimõtete järgimist (Löfström, 2011) ja olid vajalikud uurimuse võimalikult suure usaldusväarsuse tagamiseks ning nii õpilase, õpetaja kui ka eksperti seisukoha saamiseks. Andmekogumisel lähtus uurija heast teadustavast, mille järgi peab uurija tagama uuritavate konfidentsiaalsuse, küsima uuritavalt nõusolekut andmete kogumiseks ning analüüsimiseks, teavitama uuritavat uurimuse eesmärkidest (Hea teadustava, 2017).

Uurijapäevikut täitis uurija iga koolinädala lõpus Google dokumenti. Uurijapäevikusse pani uurija kirja olulisemad tähelepanekud seoses õpilaste sotsiaalsete oskuste ning omavahelise suhtlusega möödunud nädalal (Lisa 2). Samuti kajastas uurija uurijapäevikus õnnestumisi ning aspekte, mis vajavad arendamist. Uurija kogus uurijapäevikusse seega andmeid pideva vaatluse ja refleksiooni teel, mille toel muudeti hommikuringe sihipärasemaks.

Iga etapi jooksul videosalvestas uurija ühe hommikuringi, seega uuringu jooksul tehti kolm videosalvestust. Salvestuste eesmärgiks oli saada kõrvalseisja pilk ning ülevaade kõigi õpilaste tegevustest ning aktiivsusest hommikuringi jooksul. Lisaks aitas see uurijal analüüsida praktiku rolli hommikuringi läbiviijana. Uurija informeeris uuritavaid salvestamisest ning andis õpilastele võimaluse salvestusest välja jääda, kuid ükski õpilane seda võimalust ei kasutanud. Samuti olid uuritavad teadlikud hommikuringi salvestamise eesmärkidest ja selle teel kogutavast informatsioonist.

Iga etapi lõpus täitsid õpilased eneseanalüüsi lehe (Lisa 3), millel hindasid kolme palli skaalal enda käitumist ning tegevusi klassis. Eneseanalüüsi väidete koostamisel lähtuti õpilaste vanusest, lugemis- ning kirjutamisoskusest ning varasematest uurimustest. Seega olid väited lehel lühikesed ja õpilased pidid värvima enda kohta käiva väite – nõustun, nii ja naa, ei nõustu. Klassis loeti väited ühiselt läbi ning arutleti nende tähenduse üle. Enne analüüsi täitmist arutleti

klassis eneseanalüüsi mõiste tähenduse üle, et suunata õpilasi enda tegevusele mõtlema ja ausalt vastama, see oli vajalik, et tagada vastuste võimalikult kõrge usaldusväärsus. Eneseanalüüsi lehe täitmise eesmärgiks oli saada ülevaade õpilaste enda hinnangutest nende sotsiaalsetele oskustele. Õpilased analüüsisid enda kuulamisoskust, suhtlemisoskust, esinemisoskust ning -julgest, kaaslaste märkamist, käitumist, probleemide lahendamist, enda rolli klassis ning õpitulemusi.

Iga etapi lõpus käis hommikuringi vaatlemas ekspert. Uuriija tutvustas eksperdile enne tunnivaatlust vaatluslehte (Lisa 4) ning selgitas veelkord uurimuse eesmärgid ning eksperdi rolli uurimuses. Eksperdi rolli ja vajalikkust selgitati hommikuringis viibivatele õpilastele ning neile anti võimalus hommikuringis osalemisest loobuda, ükski õpilane seda võimalust ei kasutanud.

Protseduur

Tegevusuuring oli oma ülesehituselt tsükliline ning koosnes planeerimisest, tegutsemisest, vaatlemisest ja analüüsimisest (Dana, 2016; Löfström, 2011). Tegevusuuring kestis seitse kuud, millest kuue kuu jooksul viidi iga koolipäeva alguses läbi hommikuringe. Lisaks eelnes hommikuringide läbiviimisele ühe kuu pikkune tegevusuuringu ettevalmistamine ja hommikuringide planeerimise periood. Tegevusuuringu seitse kuud olid omakorda jaotatud kolme etappi. Iga etapi jooksul kogus uurija andmeid õpilaste sotsiaalsete oskuste arengu analüüsimiseks. Etappide lõpus analüüsiti kogutud andmeid ning seati eesmärgid järgmiseks etapiks (Lisa 5).

Tegevusuuringu esimene etapp kestis kolm kuud. I etapi alguses viis uurija ennast põhjalikult kurssi hommikuringi meetodiga (Bondy & Ketts, 2001; Kriete & Davis, 2014), sõnastas eesmärgi ning uurimisküsimused uurimusele ja koostas töökava (Lisa 6) ning seadis eesmärgid esimesele tegevusuuringu etapile. Seega eelnes tegutsemisele planeerimine ehk uurija järgis tegevusuuringu tsüklilist iseloomu (Dana, 2016; Löfström, 2011). Kooliaasta alguses koguti õpilaste ning lapsevanemate nõusolekud ning tutvustati uuritavatele uurimuse eesmärgid ning etappe. Seejärel alustati iga koolipäeva alguses hommikuringide läbiviimisega vastavalt koostatud töökavale ja seatud eesmärkidele. Kogu etapi jooksul täitis uurija iga koolinädala lõpus uurijapäevikut. Etapi teises pooles salvestas uurija hommikuringi, juhendas õpilasi eneseanalüüsilehe täitmisel ning kutsus hommikuringi vaatlema eksperdi. Etapi lõpus analüüsis uurija uurijapäevikut, videosalvestust, õpilaste eneseanalüüsi lehti ning eksperdi vaatluslehte. Saadud tulemuste põhjal seadis uurija eesmärgid uueks etapiks.

Tegevusuuringu teine ja kolmas etapp kestsid kaks kuud, ning sarnanesid oma ülesehituselt suurel määral I etapiga. Etappide alguses koostas uurija uue töökava pidades silmas eelmise etapi lõpus seatud eesmäärke, seega algasid uued etapid taaskord planeerimisest. Seejärel kulgesid II ja III etapp sarnaselt esimesele etapile. Uurija viis iga koolipäeva hommikul läbi hommikuringe ning täitis iga koolinädala lõpus uurijapäevikut. Etappide teises pooles salvestas uurija hommikuringi, täitis õpilastega eneseanalüüsi lehe ning kutsus hommikuringi vaatlema eksperdi. Etappide lõpus analüüsis uurija taas uurijapäevikut, videosalvestust, õpilaste eneseanalüüsi lehti ning eksperdi vaatluslehte. Saadud tulemuste põhjal seati II etapi järel eesmärgid III etapiks ja III etapi järel alustati tulemuste analüüsimist.

Andmeanalüüs

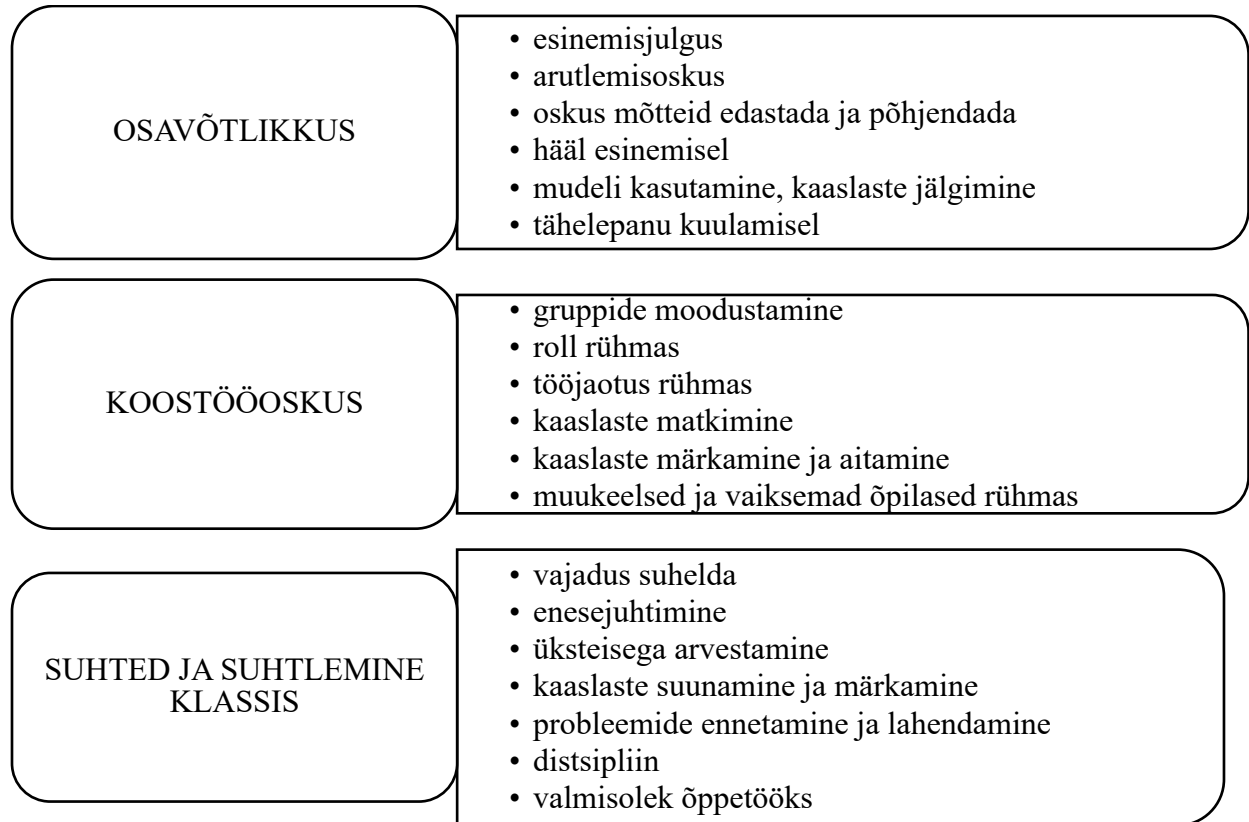
Uurijapäevik ja eksperdi tunnivaatluslehed

Uurijapäevikut ja eksperdi tunnivaatluslehti analüüsiti iga etapi lõpus. Kogutud andmete analüüsimisel lähtuti kvalitatiivse induktiivse sisuanalüüsi põhimõtetest, mille käigus luuakse koodid saadud andmete põhjal (Kalmus, 2020). Samuti aitab kvalitatiivne sisuanalüüs saada ülevaadet uurimuses osalejate mõttemaailmast (Kalmus *et al.*, 2015). Selleks loeti esmalt kirjapandu mitmel korral läbi. Seejärel hakati andmeid analüüsima. Kvalitatiivse sisuanalüüsi läbiviimiseks kasutati QCAmapi (Qcamap.org, s.a.) keskkonda. Koostatud uurijapäeviku ja eksperdi tunnivaatluslehtede tekstid laeti QCAmapi keskkonda üles. Andmete analüüsimisel lähtuti induktiivsest meetodist ehk saadud andmete põhjal loodi koodid ja kategooriad (Kalmus *et al.*, 2015). Igas etapis viidi läbi kaks kodeerimist – esmane ja mõne päeva järel korduskodeerimine QCAmapi New Intra-Coder-Agreementi abil. Korduva kodeerimise eesmärk oli saadud koode ja kategooriaid omavahel võrrelda ning esmasel kodeerimisel tekkinud ebatäpsuste leidmine ning parandamine.

I etapi uurijapäeviku andmeanalüüsi käigus kujunesid koodide ja alakategooriate kaude välja kolm peakategooriat ja 19 alamkategooriat (Joonis 2). Nendest kuus kuulusid osavõtlikkuse kategooria alla, kuus koostööoskuse kategooriasse ning seitse suhted ja suhtlemine klassis kategooriasse. Eksperdi vaatluslehe analüüsi ja uurijapäeviku analüüsi käigus saadud pea- ja alamkategooriad kattusid ning aitasid kirjeldada tegevusi hommikuringides, mis tagasid tajutud sotsiaalsete oskuste arengut saadud kategooriates. II etapi andmete analüüsimisel lähtuti esimeses etapis moodustunud pea- ja alamkategooriatest ning analüüsiti toimunud muutuseid, et

seada eesmärgid kolmandaks etapiks. Kolmanda etapi lõpus algas tervikanalüüsi kirjutamine, mille käigus analüüsiti toimunud muutusi õpilaste sotsiaalsetes oskustes lähtudes uurijapäevikust ja eksperdi tunnivaatluslehtedelt kogutud andmetest.

Joonis 2. Uurijapäeviku pea – ja alamkategoriate jaotus.

Õpilaste eneseanalüüsid

Õpilaste eneseanalüüsi lehti analüüsiti kolmel korral tegevusuuringu jooksul, ehk iga etapi lõpus. Õpilaste eneseanalüüsilehed jagunesid kaheks osaks – hinnangud ja vabavastused. Lehe esimese poole analüüsimisel lähtuti kvantitatiivse deduktiivse sisuanalüüsi põhimõtetest ja teise poole analüüsimisel kvalitatiivse induktiivse sisuanalüüsi põhimõtetest. Tulemuste analüüsimiseks kanti õpilaste antud hinnangud Exceli tabelisse. Eneseanalüüsi lehel olevatele hinnangute analüüsiks kasutati 3 pallilist Likert skaalat, mis annab võimaluse vastajate tajude ja arvamuse hindamiseks (Batterson & Hale, 2017). Skaala varieerus „nõustun“ (3), „nii ja naa“ (2) ning „ei nõustu“ (1) hinnangutega. Andmeanalüüsi käigus jagati eneseanalüüsilehel esitatud väited üheksaks kategooriaks: kuulamisoskus, esinemisoskus, kõva ja selge hääli esinemisel, koostööoskus, probleemide lahendamise oskus, kaaslaste märkamine, turvatunde tundmine, head õpitulemused ja koolirõõm. Kategoriate moodustamisel lähtuti varasemate uuringute

tulemustest, sest eneseanalüüsi lehel esitatud väited põhinesid nendel (Brown-Foye, 2020; Cline *et al.*, 2022; Dunbar, 2020). Iga alateema puhul võrreldi kõigi kolme etapi õpilaste keskmisi tulemusi ja silmapaistvamaid muutuseid ning nende põhjal koostati tulemused.

Eneseanalüüsi lehe viimane osa koosnes kolmest vaba vastusega küsimusest.

Andmeanalüüsis kasutati nendest kahte esimest, mis palusid kirjeldada õpilastele meeldivaid tegevusi hommikuringis ning meeldivaid vestlusteemasid. Kolmandat küsimust, mis kogus infot õpilaste muudatusettepanekute kohta, ei analüüsitud, sest õpilaste vastuseid tuli sellele küsimusele liiga vähe. Esmalt kanti õpilaste vastused tekstifaili, mis laeti üles QCAmapi keskkonda. Andmete analüüsimisel lähtuti taas induktiivsest meetodist ehk saadud andmete põhjal loodi koodid ja kategooriad (Kalmus *et al.*, 2015). Andmete analüüsi käigus kujunes välja kolm peakategooriat ja kaheksa alamkategooriat (Joonis 3).

Joonis 3. Eneseanalüüsilehtede pea- ja alamkategooriate jaotus.

SUHTLEMINE	<ul style="list-style-type: none"> • õpetajaga • kaaslastega • arutlemine • uudised ja olulised sündmused
KOOSTÖISED TEGEVUSED	<ul style="list-style-type: none"> • tervitusmängud • paaris- ja rühmaülesanded
PÄEVA PLANEERIMINE	<ul style="list-style-type: none"> • tahvlilt lugemine • päeva arutelu

Tulemused ja arutelu

Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli välja selgitada hommikuringi meetodi rakendamise tajutud mõjud õpilaste sotsiaalsetele oskustele ühe 1. klassi näitel. Tulemused ja arutelu on esitatud kahes alapeatükis. Esimene alapeatükk jaguneb omakorda kolmeks alapeatükiks, kus esitatakse uurijapäeviku ja eksperdi vaatluselehtedelt saadud tulemused tekkinud peakategooriate kaupa ning seostatakse saadud tulemused varasemate uuringute tulemustega. Teine alapeatükk kajastab muutuseid õpilaste tajutud mõjudes nende enda sotsiaalsetele oskustele tegevusuuringu jooksul ning nende seost varasemate uuringutega. Peatüki lõpus antakse ülevaade uuringu piirangutest, saadud tulemuste rakendamisvõimalustest ning antakse soovitusi edasi uurimiseks.

Uuriija ja eksperdi tajutud mõjud õpilaste sotsiaalsetele oskustele

Osavõtlikkus

Tegevusuuringu jooksul oli kõikide etappide üheks läbivaks eesmärgiks esinemis- ja kuulamisoskuste arendamine ning läbi nende oskuste õpilaste osavõtlikkuse kasvatamine. Uurimuse alguses toob uurija uurijapäevikus mitmel korral välja, et õpilaste esinemisjulgus ja arutlemisoskus on pigem madal. Mitmed õpilased loobusid vastamast, olid vastamisel napsõnalised või rääkisid väga vaikse hääletooniga. Samas soovis suur osa õpilastest väga enda kogemusi teistega jagada ja enamus klassist oli jagamistegevusesse aktiivselt kaasatud, kuid sageli vajasis õpilased suunavaid küsimusi oma mõtete põhjendamisel. Ekspert tõi enda vaatluslehel samuti välja, et jagamine meeldib õpilastele väga, kuid grupis esineb õpilasi, kelle jaoks teiste ees rääkimine on ärevust tekitav.

Jagamine osutus mõnele õpilasele keeruliseks, nimelt ei soovinud nad oma mõtteid jagada või kehtitasid õlgu. Mõned õpilased heitsid rääkides pilgu maha ja vastasid üksikute sõnadega või valmistas neile raskusi oma mõtte põhjendamise. (uurijapäevik, I etapp)

Enamus õpilased soovivad väga kaaslastega enda kogemusi jagada ja saavad kaaslaste vastustest indu juurde. Samas on näha, et klassis on vähemalt viis õpilast, kelle kehakeel muutub ärevaks, kui tuleb nende kord rääkida. Need õpilased vajasisid õpetaja suunamist. Samuti on kaaslastel raskusi häbeliku õpilase mõistmisel, sest tema hääle on niivõrd vaikne. (ekspert, I etapp)

Nii uurija kui ka eksperdi tähelepanekutest on näha, et õpilaste esinemisjulgust tõstab kindla mudeli kasutamine. Jagamisülesanded, millele vastamisel oli kindel struktuur haarasid töösse ka ebakindlamad õpilased ja eriti muukeelsed õpilased, sest neile loodi vastamiseks keelemudel, mida järgida. Välja on toodud ka seos hääletooni ja enesekindla vastuse vahel, kui õpilane oli vastates enesekindel oli ka tema hääletoon valjem ja kehakeel julgem. Esimese etapi tulemustes on näha, et esinemisärevus mõjutab eelkõige muukeelseid õpilasi. Neil oli raskusi esinemise kõigi aspektidega – hääletooni, mõtete edastamise ja põhjendamise ning ka arvamuse avaldamisega. Samuti hajus nende õpilaste tähelepanu tegevuste käigus enim - nad jutustasid omavahel, unistasid või mängisid riideesemetega. Muukeelsed õpilased tulid toime mudelil põhinevate jagamisülesannetega, kuid koostööd eeldavates rühmatöodes muukeelsed õpilased enamasti ei osalenud.

Silma jäi üks õpilane, kes oli kogu hommikuringi jooksul vaikne ja hoidis tagaplaanile, kuid kindla lauseehitusega unistuste ametist rääkides esines see õpilane üllatavalt enesekindlalt. (ekspert, I etapp)

Samuti on muukeelsed õpilased rühmatöös tagaplaanil, sest neil on enda mõtete sõnastamisega raskusi ja kaaslased ei oska neid toetada. Sageli on vaja õpetaja suunamist ja muukeelse õpilase mõtete laiendamist. (uurijapäevik, I etapp)

Kolmanda etapi järgsetes andmetes on näha, et õpilaste esinemis- ja kuulamisoskus on teinud märgatava arengu ning on kasvanud õpilaste enesekindlus. Uuriija ja ekspert toovad mõlemad välja, et grupis ei olnud enam ühtegi õpilast, kes ei võtaks osa aruteludest. Õpilaste kehakeel ja hääletoon oli muutunud julgemaks. Õpilased muutusid ise hommikuringide läbiviijateks, ehk lisaks esinemisele said neist ka grupijuhid. Samuti ei vajanud mitmed õpilased enam õpetaja suunamist enda arvamuse põhjendamisel. Uuringute käigus on samuti leitud, et õpilaste roll hommikuringides aja jooksul kasvab, ning õpetaja roll hommikuringi läbiviijana seejuures väheneb (Correa-Connolly, 2019; Kriete & Davis, 2014). Samas on muukeelsed ja ärevamad õpilased siiski esinemisel ettevaatlikud ja vajavad kohati õpetaja tuge, kuid seda märgatavalt vähem kui esimeses etapis.

Praeguseks ei ole hommikuringis enam ühtegi õpilast, kes ei sooviks kaaslastega jagada või ütleks „ma ei tea“. Kõigil on oma arvamus ja keegi ei karda seda avaldada.

Vaiksematel õpilastel oli esialgu pisut raskusi, kuid viimasena soovisid nad siiski ka enda arvamust avaldada ja esineda. (uurijapäevik, III etapp)

Uuriija ja eksperdi tähelepanekutest on samuti näha, et on arenes õpilaste kuulamisoskus. Õpilased kuulasid üksteist tähelepanelikult ja tõstsid vastamiseks kätt. Oma vastamiskorra ootamisel suutsid õpilased olla kannatlikud ja samal ajal pöörata tähelepanu kaaslaste mõtetele. Ka muukeelsed õpilased olid hommikuringi rohkem kaasatud ning unistamist ja omavahel jutustamist esines harvem.

Õpilased kuulasid üksteist ja rääkisid kaasa. Üksikud ei saanud hakkama oma järje ootamisega. Ka varasemalt häbelikud õpilased rääkisid ja tegid aktiivselt kaasa.

Muukeelsetel oli paaristöös arutlemine raske, kuid õpetaja juhendas ja toetas. (ekspert, II etapp)

Nii uuriija kui ka ekspert leiavad, et kogemused, harjutamine ja mudeli olemasolu toetavad õpilaste esinemisoskuse arengut. Ka varasemad uuringud näitavad, et hommikuringid

aitavad kaasa keeleoskuste arendamisele ja esinemismudelite loomisele (Bandura, 2019; Williams, 2017) ja läbi nende kasvab õpilaste esinemisjulgus (Cline *et al*, 2022; Dunbar, 2020). Seega aitab erinevate mudelite kasutamine luua õpilastele positiivseid esinemiskogemusi ja läbi selle areneb ka õpilase oskus teiste ees rääkida. Varasem teaduskirjandus toob välja, et hommikuringid arendavad õpilastes oskust oodata oma järke ning kaaslaste kuulata (Correa-Connolly, 2019; Roser, 2012). Selle oskuse arengut saab seostada õpilaste kaasatuse kasvamisega. Õpilased olid ise rohkem valmis vastama ja sellest tulenevalt pöörasid nad rohkem tähelepanu ka kaaslaste mõtetele. Samas pole üheski varasemas uurimuses kirjeldatud muukeelseid õpilasi hommikuringi kontekstis ehk uuritavates gruppides oli järelikult muukeelsete õpilaste osakaal väike või siis olematu. Muukeelsete õpilaste kiiret arengut saab selgitada keelekeskkonnas viibimise aja suurenemisega. Ehk need õpilased said harjumuspärasest rohkem teises keeles suhelda ja läbi selle kogusid nad kogemusi ja seega ka esinemisjulgust. Esinemisjulgust kasvu võib suurel määral seostada ka ette antud esinemis- ja käitumismudelite olemasoluga (Bandura, 2019).

Koostööoskus

Hommikuringides oli kogu uuringu jooksul suur rõhk koostööd nõudvatel ülesannetel ja sellest tulenevalt on ka tulemustest näha positiivseid muutusi õpilaste koostööoskustes. Uuringu esimeses etapis vajasisid õpilased suurel määral õpetaja tuge rühmade ja paaride moodustamisel ning rühmatöö organiseerimisel. Aktiivsemad õpilased võtsid sageli rühmas üle liidrirolli ning ülejäänud õpilased jäid tagaplaanile. Uurija on mitmes esimese etapi uurijapäeviku sissekandes toonud välja, et õpilased eelistasid pigem tegevusi, kus teistega koostöö tegemiseks ei olnud vaja verbaalselt suhelda ja ise koostööd planeerida.

Õpilastele meeldis väga palli saatmise ülesanne, seda tegid õpilased vaikselt ja elevusega kaasa, samas said nad suurepäraselt hakkama omavahelise koostööga. Järgmisel korral lisandus pallisaatmisele sõnaline ülesanne, see valmistas õpilastele raskusi. Õpilased eelistasid pigem tegevusi, kus teistega koostöö ei olnud vajalik. (uurijapäevik, II etapp)

Koostöö valmistas uuringu esimeses pooles eriti suurt raskust muukeelsetele õpilastele. Muukeelsed õpilased jäid rühmatöodes tagaplaanile ja kaaslastel oli keeruline nendega kontakti leida ja koostööd teha. Muukeelsed õpilased vajasisid rühmatööde käigus õpetaja lisasuunamist ja ülesannete jagamist rühmas, siis olid ka need õpilased rühmatöösse aktiivselt kaasatud.

Kolmanda etapi tulemused kirjeldavad, et õpilased suutsid kiiresti kohaneda uute kaaslastega ning jagada kiiresti rolle rühmas. Õpilased märkasid üksinda või ülesandeta jäänud kaaslast ja leidsid ise lahendusi, et neid ülesannetesse kaasata või toetada. Ärevamad ja muukeelsed õpilased muutusid samuti julgemaks ja aktiivsemaks ning vajasisid vähem õpetaja tuge koostööolukordades. Mitmed muukeelsed õpilased olid valmis võtma koguni rühmajuhhi rolli.

Märgata on ka õpilaste vabamat suhtlemist üksteisega, kuna jagamise käigus leidsid nad kiiresti uusi kaaslasti kellega suhelda, ükski õpilane ei jäänud tagaplaanile. Ka rühmatööd tehes ei jäänud ükski õpilane kõrvale. Vahva oli näha kuidas Õ7 võttis liidrirolli ja jagas kõigile rühmas kindla ülesande. (ekspert, III etapp)

Samuti jätkasin jagamise ja tegevuse ühildamisega ja eriti suurt muutust on näha vaiksemates õpilastes. Nad liiguvad klassis jagamise tegevuste ajal õhinal ringi ja otsivad kaaslasti, kellega suhelda. Seega on ajas kasvanud nende enesekindlus. (uurijapäevik, III etapp)

Uuriija tõi mitmel korral välja, et õpilaste koostööoskuse arengut oli näha ka hommikuringi välistes olukordades. Tegevusuuringu esimeses etapis valmistas rühma- ja paaritööde läbiviimine tunnis raskusi. Rühmades esines sageli sõnelusi ja mitmed õpilased jäid kõrvale. Uuringu jooksul kirjeldab uurija sageli, et õpilased tulid järjest paremini toime paaris- ja rühmatöödega ning ka vahetunnitegevustega. Kooliaasta alguses moodustusid klassis kindlad grupid ja tekkinud grupid segunesid harva. Uuringu lõpuks kirjeldas uurija, et õpilased suhtlesid ja mängisid vahetunnis pidevalt erinevate kaaslastega, samuti võeti kõik soovijad alati mängu. Varasemad teadusuuringud toovad välja, et hommikuringide kasutegureid on näha ka ülejäänud õppetöö jooksul, sest hommikuringides õpitakse kaaslastega arvestamist ja nende märkamist ning see kandub edasi ka hommikuringi välistesse tegevustesse (Baroody, 2014; Cline *et al*, 2022; Dunabar, 2020). Seega suunavad hommikuringid õpilasi üksteist märkama ja üksteisega suhtlema, sellest tulenevalt on õpilastel ka koolipäeva jooksul lihtsam omavahel suhelda.

Koostööd nõudvad ülesanded valmistasisid ka tundides sellel nädalal palju raskusi.

Mõnedes rühmades toimusid pidevad vaidlused ja kaebamised, teised jälle ei suutnud ühtegi ülesannet täita. (uurijapäevik, I etapp)

Sellel nädalal jäi eriti silma õpilaste oskus teisi märgata ja kaasata. Õues mängides alustas üks seltskond kullimänguga ning vahetunni lõpuks oli mängu kaasatud kogu klass. Äge oli näha, kuidas õpilased soovivad üksteisega aega veeta ja kutsuvad kõrvale

*jäänud kaaslasi seltskonda ja ka neid, kellega esineb sageli probleeme ja konflikte.
(uurijapäevik, III etapp)*

Seega arenesid uuringu jooksul õpilaste koostööoskused märgatavalt nii tunnisiseselt kui ka tunnist väljaspool. Õpilased õppisid rühmades rolle jagama ning üksteist märkama, arenes ka õpilaste oskus kaasata kõiki klassi liikmeid tegevustesse. Varasemate uuringute tulemused kirjeldavad ühe peamise hommikuringides arendatava oskusena just oskust teha koostööd erinevate kaaslastega (Cline *et al.*, 2022; Kriete & Davis, 2014). Suurimat muutust oli taas näha muukeelsete ja ärevamate õpilaste puhul, kes uuringu perioodi jooksul muutusid enesekindlamateks ja õppisid leidma enda rolli rühmas, samas vajasisid mitmed neist õpilastest siiski õpetaja tuge ehk oskus vajab jätkuvalt arendamist. Varasemad uurimused muukeelsete ja ärevamate õpilaste koostööoskusi seoses hommikuringiga ei kirjelda. Samas võib koostööoskuse arengut põhjendada eelkõige erinevates sotsiaalsetes olukordades viibimisega (Gachiku, 2021; Williams, 2017) ehk õpilane kogeb erinevaid olukordi ja sellest tulenevalt kasvab ka tema oskuste pagas erinevate kaaslastega koostöö tegemiseks ning kasvab enesekindlus.

Suhted ja suhtlemine klassis

Sotsiaalsed oskused ja eriti suhtlemisoskus areneb pideva harjutamise teel (Keltikangas-Järvinen, 2011; Suswandari *et al.*, 2020) ja selleks loob hommikuringide läbiviimine soodsa keskkonna. Tegevusuuringu tulemuste põhjal selgub, et uurija ja ekspert tajusid suurimat muutust õpilaste vahelistes suhetes ja suhtlemises. Uurija hinnangul oli hommikuringide mõju eriti näha päevadel, kui hommikuringi ei toimunud. Nendel päevadel valitses klassis rohkem segadust, tekkis rohkem konfliktolukordi ning esines rohkem probleeme tundides keskendumisega. Uurija hinnangul segasid nendel päevadel õpilased tundides rohkem vahele ja küsisid sageli küsimusi päevaplaani kohta. Lisaks esines tundides rohkem jutustamist ja sagimist ning tundidega alustamisele kulus rohkem aega. Sellist muutust õpilaste käitumises võib selgitada hommikuse suhtlusaja puudumise ja vähese päevaks ettevalmistusega. Ekspert tõi samuti hommikuringide suurima tugevusena välja sujuvat üleminekut ainetunnile, kus õpilased on koheselt haaratud ja kaasatud ning nad on saanud võimaluse päeva alguses kaaslastega oma mõtted ära jagada.

Hommikuring andis õpilastele võimaluse enne tunniga alustamist üksteisega suhelda ja mõtte tööle panna. Nii kui õpilased hommikuringist tõusid algas õppetöö, millesse olid kõik õpilased kaasatud. Seda oli tõeliselt äge näha! (ekspert, II etapp)

Uuringu kõikides etappides toob uurija uurijapäevikus välja hommikuse teate ja tahvlil olevate eesmärkide lugemise olulisuse. Alates esimestest hommikuringidest hakkasid õpilased seda päevaplaani jälgimiseks kasutama ja eriti tegid seda just ärevamad õpilased. Tahvli abil tekkis õpilastel väga kiiresti oskus enda ja kaaslaste päeva planeerida ja suunata. Tahvli abil muutusid õpilased ennastjuhtivateks ja õpetaja ei pidanud päeva jooksul pidevalt päevaplaani kordama, vaid õpilased said seda iseseisvalt teha. Ka varasemad uuringud kinnitavad, et hommikuringid arendavad õpilaste eneseteadlikkuse, enesejuhtimise (Dunbar, 2020; Kriete & Davies, 2014) ja kaaslaste märkamise ja suunamise oskust (Suswandari *et al*, 2020).

Õpilased käivad iseseisvalt päeva jooksul pidevalt tahvli juures ja valmistavad selle abil ennast tundideks ette. Selle abil said nad väga hästi hakkama enda päeva organiseerimisega nii, et mina ei pidanud pidevalt küsimustele vastama. Samuti suunasin ma ka ise õpilasi tahvlit vaatama, ning tulema minu juurde küsimusega tagasi, kui nad sellelt vastust ei saanud. (uurijapäevik, I etapp)

Uuringu perioodi jooksul vähenes märgatavalt ka konfliktide arv ja kasvas õpilaste oskus neid lahendada. Seda saab seostada hommikuringis arendatava arutlemisoskuse omandamisega. Ehk hommikuringides õpilased arvutlevad konfliktide ja nende lahendamise teemadel ja läbi selle õpivad õpilased neid ka ise lahendama. Varasemate uuringute tulemused kajastavad samuti, et hommikuringid aitavad vähendada, lahendada ja ennetada distsipliiniprobleeme ja konflikte (Cline *et al*, 2022; Brow-Foye, 2020; Dunbar, 2020; Poulou, 2017). Uurija toob esimeses etapis sageli välja, et klassis on mitmed domineerivad õpilased, kelle vahel esinevad sageli konfliktid, mille lahendamiseks on vaja õpetaja tuge. Kolmanda etapi lõpuks kirjeldab uurija sageli olukordi, kus õpilased oskavad ise ennast konfliktidest eemale hoida või neid ise lahendada ning nad kasutavad selleks just hommikuringides rakendatavat arutlemise mudelit ning ühiseid klassikokkuleppeid.

Sellel nädalal märkasin ma esimest korda, kuidas õpilased ise lahendavad probleeme. Üks õpilane ütles teisele halvasti. Halva kommentaari järgselt pöördus haiget saanud õpilane teise poole ja kirjeldas enda tundeid ning andis teisele võimaluse vabandada, ning olukord lahenes iseenesest. Kooliaasta alguses need õpilased sellega hakkama ei oleks saanud. (uurijapäevik, II etapp)

Lisaks oli hommikuringide mõju näha ka vähenenud distsipliiniprobleemide põhjal, sest hommikuringides probleemide üle arutlemine aitas luua ühiseid kokkuleppeid ja norme.

Varasemad uuringud kirjeldavad, et hommikuringides läbiviidavad arutelud aitavad vähendada ja kiiremini lahendada distsipliiniprobleeme, sest hommikuringide käigus areneb õpilaste arutlemisoskus ning luuakse mudeleid erinevateks suhtlusolukordadeks (Cline *et al*, 2022; Brow-Foye, 2020; Dunbar, 2020; Poulou, 2017). Samas pole varasemates uurimused kirjeldanud hommikuringides probleemide teemal arutlemist ja nende toel klassikokkulepete loomist. Sageli võttis uurija hommikuringis aja, et arutleda erinevatel käitumisteedadel, et suunata ka õpilasi enda käitumist jälgima. Arutelude tulemusena tekkisid klassikokkulepped ja nende toel jälgisid õpilased enda ja üksteise käitumist. Ehk õpilased said ühise aja kokkulepete tähtsuse üle arutlemiseks ja õpetaja roll õpilaste keelamisel vähenes. Ka ekspert kirjeldas, et ühised arutelud, näidete toomised ja soovitud käitumise kirjeldamised muudavad kokkulepped õpilastele olulisemaks ja personaalsemaks, samuti leidis ekspert, et selline probleemide üle arutlemine võtab ära „näpuga näitamise“ probleemsete õpilaste suunas.

Eriti tore oli näha, et õpilased proovisid ise lahendada probleeme ning suunasid kaaslasi. Näiteks kui üks õpilane näitas vaiksusemärki ja mõni klassikaaslane seda ei märganud või ei teinud sellest välja, siis toodi kohe välja, et see on meie kokkulepe ja sa oled osa meie klassist. (uurijapäevik, II etapp)

Seega lihtsustas hommikuringide läbiviimine suurel määral praktiku tööd ülejäänud koolipäeva jooksul. Ka varasemad uuringud leiavad, et päeva alguses saavad õpilased võimaluse kaaslastega suhelda ja oma mõtteid virgutada ja sellest tulenevalt toimub ka üleminek õppetöole sujuvalt (Dunbar, 2020; Kriete & Davis, 2014, Maxwell, 2017). Samuti pakkusid hommikuringide arutelud õpilastele mudeli omavaheliseks suhtluseks ja selle toel vähenes klassis konfliktide ja distsipliiniprobleemide arv ning arenes õpilaste oskus neid ennetada ja ise lahendada.

Õpilaste tajutud mõjud enda sotsiaalsete oskuste arengule

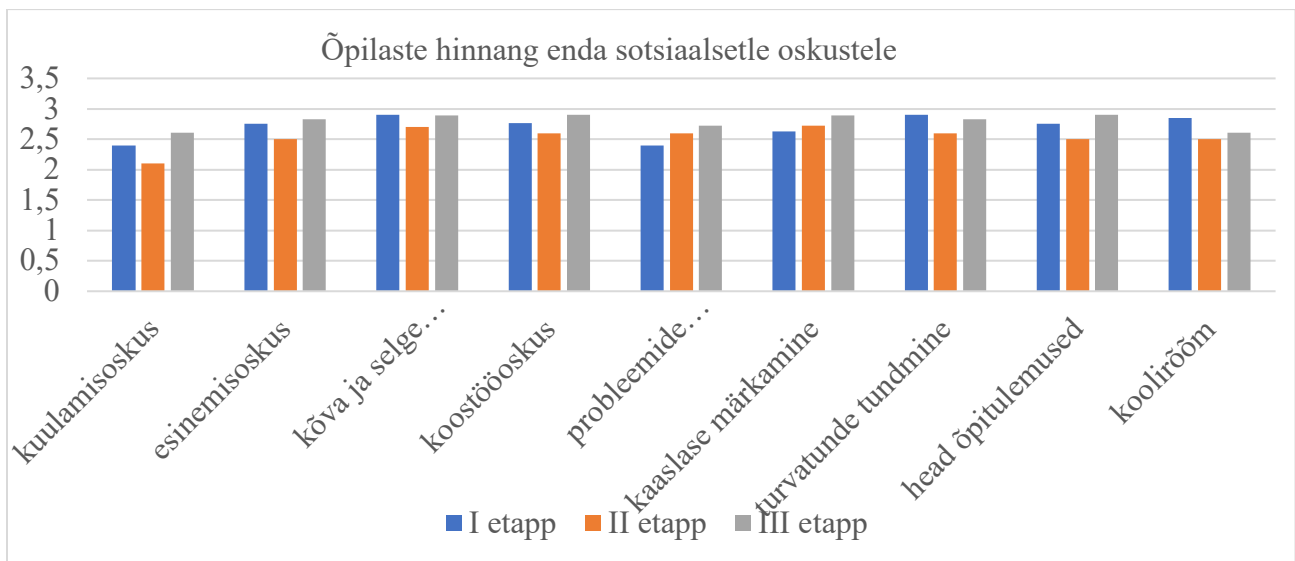
Iga etapi lõpus täitsid õpilased eneseanalüüsi lehe. Saadud andmete põhjal võrreldi kolme etapi jooksul õpilaste tajusid üheksas kategoorias (Joonis 4). Tulemused näitavad, et õpilaste tajudes kolme etapi jooksul suuri muutuseid ei toimunud, samas on siiski näha sotsiaalsete oskuste arengut. Õpilased tajusid, et uuringu perioodi jooksul arenesid nende kuulamis-, esinemis-, koostöö-, probleemide lahendamise ja kaaslase märkamise oskus ning paranesid õpitulemused. Seda võib põhjendada sellega, et õpilased kogesid uuringu jooksul erinevaid sotsiaalseid

olukordi (Gachiku, 2021; Willias, 2017) ja nende tulemusel arenesid ka nende oskused ja enesekindlus.

Esimese ja kolmanda etapi võrdluses jäi samaks õpilaste tajutav kõva ja selge häälega esinemise osas. Samas on näha, et ärevamate ja muukeelsete õpilaste esinemisjulgus kasvab märgatavalt. Ning tajutud oskuse langust üksikute õpilaste puhul, kes kooliaasta alguses pidasid ennast julgeks esinejaks. Nende õpilaste puhul on näha langust ka koolirõõmus ja turvatundes. Samas on nendel õpilastel raskusi ka õppetöös ja klassikokkulepete järgimisega, millest tulenevalt võisid need õpilased enda oskust madalamalt hinnata.

Oskuste langemist tajusid õpilased kahes kategoorias – turvatunde tundmine ja koolirõõm. Seda saab seostada koolis esinevate käitumis- ja õpiraskustega. Kaheksa kategooria puhul on märgata teises etapis tajutud oskuse langust ning kolmandas etapis taas selle kasvu. Suure tõenäosusega on see seotud kooliellu kohanemisega. Teine etapp jäi kooliaasta kolmandasse ja neljandasse kuusse, ehk õppetöö muutus väljakutsuvamaks ja klassis esinevad probleemid olid päevakajalisemad. Seega võisid õpilased tajuda teises etapis, et oskused on madalamalt arenenud, kuna nende harjutamine oli suuremas fookuses.

Joonis 4. Õpilaste hinnangud enda sotsiaalsetele oskustele kolme etapi võrdluses.

Õpilaste vabade vastustest tekkinud kolme kategooria põhjal selgus, et õpilastele on oluline suhtlemine, koostööd eeldavad tegevused ning päeva planeerimine. Õpilased tõid välja, et neile meeldib hommikuti veeta aega koos õpetaja ja klassikaaslastega jutustades ja rääkides. Mitmed õpilased pidasid oluliseks hommikusi arutelusid ning üksteisega uudiste ning oluliste

sündmuste jagamist. Ka varasem uuring näitab, et õpilased hindavad kõrgelt üksteisega koos olemist ja erinevatel teemadel arutlemist (Baroody *et al*, 2014).

Mulle meeldib õpetaja ja sõpradega jutustada. (Õ5, II etapp)

Mulle meeldib, et me ütleme üksteisele tere, me oleme siis nagu pere. (Õ21, III etapp)

Mulle meeldib rääkida uudiseid ja uusi asju teada saada. (Õ9, II etapp)

Varasemate uuringute käigus on õpetajad leidnud, et õpilased peavad oluliseks mängulisi tegevusi ja nende käigus tehtavat koostööd (Baroody *et al*, 2014; Cline *et al*, 2022). Õpilased peavad oluliseks ka erinevaid mängu- ja koostööd nõudvaid ülesandeid. Samas tõid õpilased paaris- ja rühmatöö ülesandeid rohkem välja alles kolmandas etapis, varasemalt tegid seda üksikud õpilased. Lisaks toovad õpilased sageli välja kõigi etappide jooksul päeva planeerimise ning tahvliga seotud aspekte. Õpilastele oli oluline hommikune arutelu ja päeva planeerimine. Seega pakub hommikuringide rutiin õpilastes turvatunnet ja samas arendab ka sotsiaalseid oskuseid. Õpilastel on võimalus üksteisega suhtlemist harjutada ning tunda ennast olulise klassi liikmena.

Seega näitavad tulemused, et hommikuringid on õpilaste jaoks oluline osa koolipäevast, mis annab neile võimaluse kaaslastega suhelda ja arutleda. Tulemustest on näha, et hommikuringidel on positiivne mõju õpilaste sotsiaalsetele oskustele. Hommikuringide toel arenevad õpilaste kuulamis-, esinemis- ja koostööoskus, oskus probleeme lahendada ja ennetada ning kaaslasti märgata. Lisaks tajuvad õpilased, et nende õpitulemused on paranenud. Samas tuleb kõigi tulemuste puhul pidada silmas õpilaste kooliga harjumise aspekti. Ehk tajutud muutused võivad tuleneda sellest, et õpilased on kooliga ja üksteisega kohanenud ning tunnevad ennast klassis mugavamalt kui uuringu esimeses etapis. Seda võib pidada ka antud magistratöö suurimaks piiranguks. 1. klass on suurel määral seotud kooliellu sulandumise ja uues keskkonnas toime tulemisega ehk uuringu käigus saadud tulemused ei kajasta üksnes hommikuringide mõju õpilaste sotsiaalsetele oskustele vaid annavad ülevaate ka õpilase kooli sulandumise protsessist. Seega ei saa teha kindlaid järeldusi, et uurija, õpilaste ja eksperdi tajutud muutused sotsiaalsetes oskustes tulenevalt otseselt hommikuringi meetodist. Uuringu teiseks piiranguks võib pidada võrdlusgrupi puudumist. Uuringus osalenud grupp hakkas kiiresti ühtselt toimima ja sellest tulenevalt oli ka uurijal lihtne hommikuringe läbi viia, mõnes teises grupis ei pruugi samasugune hommikuringi meetod sarnasel moel toimida. Uuringu kolmandaks piiranguks võib pidada praktiku väheseid kogemusi õpetaja ja hommikuringide läbiviijana. Ehk uuringu alguses

puudusid praktikul hommikuringide läbi viimise kogemused ja sellest tulenevalt kasvas ajas ka hommikuringide kvaliteet.

Hoolimata nimetatud piirangutest on antud uuring siiski väärtuslik, sest varasemalt pole antud tegevusuuringu raames kasutatud hommikuringi meetodit Eestis rakendatud ega ka uuritud, seega annab see uuring esmase ülevaate hommikuringis arendatavates sotsiaalsetest oskustest. Uuringust saadud tulemused annavad aluse teema edasiseks ja laiapinnalisemaks uurimiseks. Hommikuringi meetodit saab katsetada rohkemate gruppide peal ning uurida ka teisi oskusi, mida nende käigus arendada on võimalik ning selle põhjal hommikuringi meetodit edasi arendada. Uuringu jooksul rakendati hommikuringi meetodit, mille tulemusel paranesid õpilastes mitmed sotsiaalsed oskused. Seega tutvustab uuring meetodit, mille toel on võimalik õpilaste sotsiaalseid oskuseid arendada ja õpetaja tööd lihtsustada. Samuti pole varasemates uurimustes kajastatud hommikuringide mõju muukeelsetele ja ärevamatele õpilastele, seega loob see uuring aluse muukeelsete ja ärevamate õpilaste uurimiseks hommikuringi keskkonnas. Samuti loovad uuringu tulemused aluse hommikuringi meetodi kasutamiseks eestikeelsele õppetööle üleminevates koolides, pakkudes sellega õpetajatele uut lähenemist õpilaste suhtlemisoskuste arendamiseks.

Tänuõnad

Soovin tänada oma juhendajat Egle Säre, kes toetas ja suunas mind magistritöö valmimisel. Mitmekesise ja ausa tagasiside eest tänan magistritöö valmimisse kaasatud eksperti. Tänuõnad edastan ka uuringus osalenud õpilastele ja nende vanematele mitmekülgse koostöö eest.

Autorluse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Ingebor-Megy Allingu

/allkirjastatud digitaalselt/

Kuupäev 12.05.2024

Kasutatud kirjandus

- Abry, T., Rimm-Kaufmann, S., & Curby, T. W. (2017). Are all program elements created equal? Relations between specific social and emotional learning components and teacher–student classroom interaction quality. *Prevention Science, 18*(2), 193-203.
<https://doi.org/10.1007/s11121-016-0743-3>
- Bandura, A. (2019). The Social Learning Theory of Aggression. R. A. Falk, & S. S. Kim (Toim), *The War System: An Interdisciplinary Approach*. (lk 141-158). Routledge.
- Baroody, A. E., Rimm-Kaufman, S. E., Larsen, R. A., & Curby, T. W. (2014). The link between responsive classroom training and student–teacher relationship quality in the fifth grade: A study of fidelity of implementation. *School psychology review, 43*(1), 69-85.
<https://doi.org/10.1080/02796015.2014.12087455>
- Batterson, K.A. & Hale, K.N. (2017). The Likert Scale. What Is It and How To Use It. *Phalanx, 50*(2), 32-39.
- Berg, B. L. & Lune, H. (2017). *Qualitative Research Methods for the Social Sciences* (9th ed.). Pearson.
- Bondy, E., & Ketts, S. (2001). Like Being at the Breakfast Table: The Power of a Classroom Morning Meeting. *Childhood Education, 77*(3), 144-149.
- Brown-Foye, T. (2020). *Rural Primary School Educators' Perspective of the Responsive Classroom Approach to Teaching*. Walden University.
- Care, E., Kim, H., Vista, A., & Anderson, K. (2018). *Education system alignment for 21st century skills: Focus on assessment*. Center for Universal Education at The Brookings Institution.
- Cline, E., Lingle, L., Ippolito, M., Ksiazek, K., & Al-Bataineh. (2022). Responsive Classroom Curriculum and its Impact on Student Behaviour. *The Turkish Online Journal of Educational Technology, 21*(4), 43-58.
- Correa-Connolly, M. (2019). *99 Activities and Greetings: Great for Morning Meeting... and other meetings, too!* Center for Responsive Classroom.
- Dana, N. F. (2016). *Süivitsi tegevusuuringust. Uuriva õpetaja teejuht*. Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Dewey, J. (2008). *Democracy and education*. 4.Tr. Wilder Publications.

- Dunbar, M. (2020). *Morning Meetings & Closing Circles: Classroom-ready activities that increase student engagement and create a positive learning community*. Ulysses Press.
- Gachiku, N. M. (2021). *Influence of Classroom Morning Circle Time on Children's Social Skills Development in Nakuru East Sub-country, Nakuru County, Kenya*
- Hea teadustava (2017). Tartu Ülikooli eetikakeskus.
- Kalmus, V. (2020). Kvalitatiivne sisuanalüüs. M-L. Tikerperi (Toim), *Kvalitatiivsed uurimismeetodid sotsiaalteadustes*.
- Kalmus, V., Masso, A., & Linno, M. (2015). Kvalitatiivne sisuanalüüs. K. Rootalu, V. Kalmus, A. Masso & T. Vihalemm (Toim), *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*.
- Keltikangas-Järvinen, L. (2011). *Sotsiaalsus ja sotsiaalsed oskused*. Koolibri.
- Kriete, R., & Davis, C. (2014). *The Morning Meeting book*. 3.Tr. Center for Responsive Schools.
- Kutsestandard. Õpetaja tase 7*. (2020).
<https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/10824233>
- Löfström, E. (2011). *Tegevusuuringu käsiraamat*. Eduko.
- Maxwell, S., Reynolds, K. J., Lee, E., Subasic, E., & Bromhead, D. (2017). The impact of school climate and school identification on academic achievement: Multilevel modelling with student and teacher data. *Frontiers in psychology*, 8, 2069.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.02069>
- Nagata, J. M., Abdel Magid, H. S., & Pettee Gabriel, K. (2020). Screen Time for Children and Adolescents During Coronavirus Disease 2019 Pandemic. *The Obesity Society*, 28(9), 1582-1583. <https://doi.org/10.1002/oby.22917>
- OECD. (2015). *Skills for Social Progress: the Power of Social and Emotional Skills*, OECD Skills Studies, OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264226159-en>
- OECD. (2021). *Beyond Academic Learning: First Results from the Survey of Social and Emotional Skills 2019*. OECD. <https://doi.org/10.1787/92a11084-en>

Poulou, M. S. (2017). Students' emotional and behavioural difficulties: the role of the teachers' social and emotional learning and teacher-student relationship. *International Journal of Emotional Education*, 9(2), 72-89.

Põhikooli riiklik õppekava (2011). *Riigi Teataja* 2011, 1, 22.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/114012011001>

QCAmap.org (s.a.). <https://www.qcamap.org>

Responsive Classroom (2015). *The First Six Weeks of School*. 2.Tr. Center for Responsive Schools.

Responsive Classroom (s.a.). *Principles & Practices*.
<https://www.responsiveclassroom.org/about/principles-practices/>

Roser, S. L. (2012). *80 Morning Meeting Ideas for Grades K-2*. Center for Responsive Schools.

Suswandari, M., Siswandari, S., Sunardi, S., & Gunarhadi, G. (2020). Social Skill for Primary School Students: Needs Analysis to Implement the Scientific Approach Based Curriculum. *Journal of Social Studies Education Research*, 11(1), 153-162.

Tilhou, R. C. (2020). The morning meeting: Fostering a participatory democracy being with youth in public education. *Democracy & Education*, 28(2), 1-11.

Williams, M. K. (2017). John Dewey in the 21st Century. *Journal of Inquiry & Action in Education*, 9(1), 91-102.

Lisad

Lisa 1. Uuritavate ja lapsevanemate nõusoleku leht

UURITAVATE JA LAPSEVANEMATE INFORMEERIMISE JA TEADLIKU NÕUSOLEKU LEHT

Tere!

Mina, Ingebor-Megy Allingu, olen Tartu Ülikooli klassiõpetaja eriala viienda kursuse üliõpilane. Magistritöö raames viin ma läbi hommikuringe, mille eesmärgiks on arendada ja analüüsida õpilaste sotsiaalseid oskuseid ja nende arengut.

Informatsioon uuritavale:

Lapsed osalevad kooliaasta jooksul iga koolipäeva alguses hommikuringis. Lapsi filmitakse kolme hommikuringi jooksul oma õpetaja juhendamisel. Filmimised toimuvad perioodil september 2023 – veebruar 2024. Uuringu jooksul täidavad õpilased kolmel korral eneseanalüüsi lehte. Uuring viiakse läbi koolis kohapeal, õppetöös ettenähtud ajal ja oma õpetaja juhendamisel.

Uuringu tulemusena saadud andmeid kasutatakse vaid teadustöö huvides ja neid publitseeritakse üksnes viisil, mis tagab uuringus osalejate **konfidentsiaalsuse**. Videosalvestust vaatab ja uurib üksnes uuringu läbiviija. Videosalvestust ei näidata kõrvalistele isikutele.

Uuringus osalejatel on õigus tutvuda saadud andmetega ning soovi korral saada selgitusi vastutavalt uurijalt.

Lapsevanema nõusoleku kinnitus:

Mind, ..., ... ema/isa

(lapsevanema nimi)

(lapse nimi)

on informeeritud ülalmainitud uuringust ja ma olen teadlik läbiviidava uurimistöö eesmärgist, uuringu käigust ja kinnitan oma nõusolekut lapse osalemiseks selles uuringus oma allkirjaga.

Tean, et uuringu käigus tekkivate küsimuste kohta saan mulle vajaliku informatsiooni vastutavalt isikult Ingebor-Megy Allingult, Tartu Ülikooli klassiõpetaja eriala magistrandilt.

Lapsevanema allkiri ..... Kuupäev 2023a

Lisa 2. Väljavõtted uurijapäevikust

8.09.2023 – I etapp

Esimese koolinädala hommikuringid kulgesid väga edukalt ja õpilastele meeldisid need väga. Esimestel päevadel keskendusime kokkulepete loomisele, üksteise tarvitamisele ja päevaks eesmärkide seadmisele. Lisaks tähistasime ka hommikuringi aja sees kahe õpilase sünnipäeva. Esimeste päevadel hommikuringis ma tegevust ja jagamist läbi ei viinud. Kolmandal päeval lisasin jagamise, kus iga laps sai sõna. Neljandal päeval lisandus ka tegevus.

Märkasin, et lastele väga meeldis teretamise osa, kõik ootasid alati õhinal, et neile tere öeldaks. Samuti meeldis õpilastele väga teate osa, see jäi terveks päevaks nähtavale ja mitmed lapsed kasutasid seda kui päevaplaani ja pöörasid sellele mitmel korral päevas tähelepanu.

Tegevused lastele samuti väga meeldisid, kui esines üksikuid unistajaid ja häbenejaid, kes kaasa ei soovinud teha, peamiselt oli tegemist muukeelsete lastega, kes kohe ei saanud ülesandest aru. Samuti eelistasid õpilased pigem tegevusi, kus teistega koostöö ei olnud vajalik.

Jagamine osutus mitmetele õpilastele keeruliseks, nimelt ei soovinud nad oma mõtet jagada, või valmistas raskusi oma mõtte põhjendamine. Esimesel nädalal andsin igale lapsele võimaluse kõigile oma mõtteid avaldada, sest paaris- või rühmatöö tundub veel keeruline. Nädala lõpus töid lapsed välja, et neile väga meeldisid hommikuringid ja eriti tervituse ja teate osa. Tervitused olid nende meelest lõbusad ja teate puhul meeldis neile see, et nad said teada kogu päevaplaani. Ühe lapsevanema käest sain ma ka tagasisideks, et hommikuringis päeva tegevuste jagamine suurendas ühes lapses kindlustunnet ja vähendas ärevust.

Uuel nädalal tahan kindlasti katsetada ka paaristöös jagamist, et näha, kas lapsed saavad ka paaristööna suheldud.

17.11.2023 – II etapp

Sellel nädalal oli fookus taas jagamine, sest eelmisel nädalal hakkasid jagamise osad muutuma sisukamaks ja õpilased hakkasid järjest enam üksteisega arutlema. Samas tajusin ma, et õpilastel on jätkuvalt keeruline väiksemates rühmades oma mõtete jagamine ja nad vajavad pidevat õpetaja suunamist. Seega sellel nädalal liikusin ma rühmade juurest tagasi paarides jagamise juurde, sest kahekesi on mugavam ja turvalisem. Nägin, et see oli ka õpilastele lihtsam ja ka

vaiksemad õpilased olid paarides jagamise järgselt julgemad ja soovisid enda mõtteid esimeste seas jagada. Seega aitas paarides jagamine tekitada vaiksemates õpilastes enesekindlust.

Tervituse puhul muutsin ma juba varasemalt õpitud tegevusi sellel nädalal keerulisemaks. Ehk ma ei pidanud selgitama pikalt tervituse käiku, samas said õpilased tegevusele juurde mõne uue nüansi, mis muutis tervituse huvitavamaks. Sama kehtis ka tegevuse puhul. Lisaks said õpilased võimaluse tervituse ja tegevuse osa hommikuringist ise koos õpetaja toega juhtida. Ehk õpilased said juhendada üksteist ja järjest enam oskavad õpilased seega ka üksteisega arvestada ja jälgida seda, et antavad tööjuhised oleksid selged ja arusaadavad.

Teate osa toimib jätkuvalt suurepäraselt. Sellel nädalal palusin ma kõikidel päevadel õpilastel ise tahvlil oleva läbi lugeda. Seejärel küsisin ma õpilastelt, milliseid teemasid me päeval käsitleme ja lisasin vajadusel juurde muu vajaliku info. Jätkuvalt hoiavad õpilased päeva jooksul tahvlil silma peal ja planeerivad selle abil enda päeva. Sellel nädalal märkasin ka mitut olukorda, kus õpilane küsis, mida me teeme järgmiseks ja klassis tulid kohe tahvli abil esitatud küsimusele vastused. Seega õpilased suudavad tahvli abil suunata ka teisi järgmiste tegevuste juurde ja vajadusel aidata päeva planeerida. Ehk teatega tahvel annab võimaluse õpilastel olla iseseisvam ja seejuures ka koostööne, aidates teistel õpilastel enda päeva planeerida.

Sellel nädalal hukkus autoõnnetuses ka üks meie kooli õpilane. Õpilased tõid selle ise ühes hommikuringis teemaks ja me arutlesime sellel teemal pikalt. Seega saavad õpilased kohe koolipäeva alguses enda mõtted välja öelda ja seega suudavad nad ülejäänud päeva jooksul õppetööle keskenduda nii, et ei teki pidevalt segavaid küsimusi. Seega võiksin ma hommikuringidesse lisada ka rohkem vabalt jagamise aega.

9.02.2024 – III etapp

Tegemist oli täiesti tavalise koolinädalaga ja hommikuringe sain ma läbi viia kõikidel hommikutel. Sellest tulenevalt oli ka klass märgatavalt rahulikum ja koostöisem ning nii tunnis kui ka vahetunnis valitses klassis rahu. Olen märganud, et mida rutiinsemalt hommikuringid toimuvad, seda rahulikum on ka klass. Eriti kui päeva alguses rääkida läbi ka ootused käitumisele ja päevale. Ma tajun jätkuvalt, et hommikuringid aitavad muuta õpilasi iseseisvamaks. Õpilased suudavad ise enda päeva organiseerida ja juhtida. Samuti saavad õpilased järjest paremini hakkama iseseisvalt probleemide lahendamisega lähtudes seda tehes klassikokkulepetest. Seega muudab rutiinne hommikuringide läbiviimine minu päeva õpetajana

palju kergemaks, sest õpilased saavad suurel määral iseendaga päeva jooksul hakkama, sest hommikul on neile päevakava selgitatud ja nad on saanud aja selle kohta küsimuste esitamiseks.

Samuti jätkasin jagamise ja tegevuse ühildamisega ja eriti suurt muutust on näha vaiksemates õpilastes. Nad liiguvad klassis jagamise tegevuste ajal õhinal ringi ja otsivad kaaslasi, kellega suhelda. Seega on ajas kasvanud nende enesekindlus. Samuti ei ole praeguseks hommikuringis enam ühtegi õpilast, kes ei sooviks kaaslastega jagada või ütleks vastuseks “ma ei tea”. Kõigil on oma arvamus ja keegi ei karda seda avaldada. Vaid autistlikud ja ath-ga õpilasele valmistab selline liikuv jagamine pisut raskusi, sest stiimuleid on palju ja mõte läheb kiiresti uitama.

Sellel nädalal vahetusid õpetaja abilised ja seega läks esimestel päevadel taas pisut aega, et tahvlil tehtud tegevustele joon peale tõmmata. Nagu ka eelmisel nädalal suunas klass ise õpetaja abilisi seda tegema ning mina õpetajana pidin tuge pakkuma vaid esimesel päeval. Seega klass oskab teha väga hästi koostööd ning ka üksteise nõuannetega suudavad õpilased leppida ja ühiselt saavad nad vajalike ülesannete täitmisega hakkama. Andsin eraldi lehed ka autistlikule ja ath tunnusoontega õpilastele ja neile pigem see sobis, kuid kindlasti vajab see veel katsetamist, sest iseseisvalt nad tegevustele jooni peale tõmmata ei oska, kuid samas meeldis neile väga tegevuste maha tõmbamine ja nägemine, et kuhu liigub päev edasi.

Lisa 3. Õpilase eneseanalüüsi leht

ÕPILASE ENESEHINNANGULEHT

NIMI.....

KLASS..... KUUPÄEV.....

	NÕUSTUN	NII JA NAA	EI NÕUSTU
OSKAN KUULATA ÕPETAJAT.			
OSKAN KUULATA KAASLASI.			
ISTUN HOMMIKURINGIS RAHULIKULT.			
ISTUN TUNNIS RAHULIKULT.			
JULGEN OMA ARVAMUST AVALDADA JA PÕHJENDADA.			
RÄÄGIN JULGELT JA SELGE HÄÄLEGA.			
OSKAN TEHA KAASLASEGA KOOSTÖÖD.			

MÄRKAN KAASLASES HEAD JA OSKAN SEDA TALLE ÕELDA.			
OSKAN PROBLEEME LAHENDADA.			
JULGEN KÜSIDA ABI.			
MA TUNNEN ENNAST KLASSIS TURVALISELT.			
MA TUNNEN ENNAST KLASSIS MUGAVALT.			
MA TUNNEN ENNAST OMA KLASSIS OLULISENA.			
MINU ÕPITULEMUSED ON HEAD.			
MA TULEN KOOLI RÕÕMUGA.			

MILLISED TEGEVUSED MEELDIVAD SULLE HOMMIKURINGIS KÕIGE ROHKEM?

MILLISTEL TEEMADEL MEELDIB SULLE HOMMIKURINGIS VESTELDA?

MIS VÕIKS HOMMIKURINGIDES OLLA TEISTMOODI?

Lisa 4. Eksperti tunnivaatlus leht

EKSPERDI VAATLUSLEHT

Eksperti informatsioon

Töökoht: .....

Haridus:.....

Töökogemus aastates: .....

Vaatlusandmed

Kuupäev ..... Klass..... Õpilaste arv .....

Hommikuringi kestus (min).....

Milline oli õpilaste asetus hommikuringis? Kas kõik olid kõigile nähtaval?

.....
.....
.....

Milliseid tegevusi viidi läbi hommikuringis?

.....
.....
.....

Kas kõik õpilased olid kaasatud, tähelepanelikud, rahulikud, jne?

.....
.....
.....
.....

Milliseid sotsiaalseid oskuseid hommikuringis arendati?

.....
.....
.....

Milliseid sotsiaalseid oskuseid võiks hommikuringis veel arendada?

.....
.....
.....

Kuidas läks teie hinnangul tänane hommikuring? Põhjenda.

.....
.....
.....

Kuidas hindate hommikuringi läbiviija tegevust? Mis läks hästi? Mida võiks muuta?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Täiendavad mõtted ja tähelepanekud.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Lisa 5. Hommikuringide läbiviimise etapid ja nendeks seatud eesmärgid

Etapp	Etapi eesmärgid
I etapp august – oktoober 2023	<ul style="list-style-type: none"> - Hommikuringi kokkulepete sõlmimine ja rutiini kujundamine. - Turvatunde ja klassipere kasvatamine. - Koostööoskuse arendamine. - Õpilane on aktiivne hommikuringis osaleja. - Õpilane on julge arvamuse avaldaja ja hoolas kuulaja.
II etapp november – detsember 2023	<ul style="list-style-type: none"> - Fookus päevakava tutvustamisel ja arutelu loomisel. - Esinemisjulguse ja kuulamisoskuse arendamine. - Koostööoskuse arendamise jätkamine. - Probleemide lahendamise oskusele tähelepanu pööramine. - Ennastjuhtiva õpilaste kujundamine – oskus suunata ja toetada kaaslast. - Kaaslase märkamine ja tunnustamine.
III etapp jaanuar – veebruar 2023	<ul style="list-style-type: none"> - Õpilane hommikuringi juhina – esinemisoskuse ja koostööoskuse arendamine. - Kaaslase märkamine ja tunnustamine. - Konfliktide lahendamise oskuse arendamine. - Aruteluoskus – jagamise osas sisukamaks muutmine ja õpilastele juhirolli pakkumine. - Jagamise ja tegevuse lõimimine üheks.

Lisa 6. Hommikuringide tööplaanide näited

4. - 8. september (I etapp)

	ESMASPÄEV	TEISIPÄEV	KOLMAPÄEV	NELJAPÄEV	REEDE
TERVITUS	Iga hommik + reeglid! Iga laps ütleb nime, klass tervitab “Tere hommikust ...”	Iga laps ütleb nime, klass tervitab “Tere hommikust ...”	Iga laps ütleb nime, klass tervitab “Tere hommikust ...”	Tervita 30sek jooksul klassikaaslasi plaksu ja naeratusega	Tervita 30sek jooksul klassikaaslasi rusikalöögiga ja naeratusega
JAGAMINE	-	Lemmikkoht, mida suvel külastasid	Lemmiktäht - päeva teema tähtede kordamine	Nimeta üks kujund, mida sa märkad meie klassis.	Kas sulle meeldib lugeda, miks?
TEGEVUS	-	plaksuring	liigutuse edasikandmine ringis (tänaane tuju)	Üle ühe numbrite loendamine.	Käepigistuse ring
TEADE Nb sünnipäevad	Tere hommikust! Täna on sinu esimene koolipäev. Palju õnne Õ11 ja Õ17! Toredat päeva!	Tere hommikust! Täna on sinu teine koolipäev. Täna õpime päevikut täitma ja räägime suvest. Toredat päeva!	Tere hommikust! Täna on sinu kolmas koolipäev. Täna loome klassi visiooni ja alustame lugemisega. Toredat päeva!	Tere hommikust! Täna on sinu neljas koolipäev. Täna õpime kujundeid ja valmistume vanavanemate päevaks. Toredat päeva!	Tere hommikust! Täna on sinu viies koolipäev ja ettelugemispäev. Toredat päeva!

13. - 17. november (II etapp)

	ESMASPÄEV	TEISIPÄEV	KOLMAPÄEV	NELJAPÄEV	REEDE
TERVITUS	Seesmine ja välimine käepigistus	Silmapilgutuse saatmine	Konichiwa tervitus	Viska 5 korda viit	Palliviske tere – jäta meelde, kellele sa viskasid
JAGAMINE	Mida tegid sina sellel nädalavahetusel?	Mõtle lause, kus keegi midagi teeb.	Kuidas tähistatakse sinu peres sünnipäeva?	Mõtle üks täishäälikuga algav sõna.	Miks on oluline lugeda?
TEGEVUS	Politseinik – ringi keskel ütleb tehte ja “tulistab” kahe kaaslaste suunas	Pallisaatmine – käed risti põlvedel	Tähestikuring 2x ainult täishäälikud	Sõnakett – Ma lähen poodi...	Kes on liider?
TEADE	<ul style="list-style-type: none"> - Esitan tähestiku - Loen ja täidan ülesandeid - Täht i - Esinen kontserdil - Arvud 0 ja 7 	<ul style="list-style-type: none"> - Laiendan lauseid - Tähed u ja ü - Liigun - Laulan - Maalin kummikuid 	<ul style="list-style-type: none"> - Tunnen häälikurühmi - Kirjutan ära kirja - Arv 8 - Räägin koduloomadest 	<ul style="list-style-type: none"> - Mida teeb? Mida teevad? - Täht n - Õpin arvutis - Arv 9 	<ul style="list-style-type: none"> - Laulan - Õpin inglise keelt - Meisterdan järjehoidja - Heas sõna ring

12. - 16. veebruar (III etapp)

	ESMASPÄEV	TEISIPÄEV	KOLMAPÄEV	NELJAPÄEV	REEDE
TERVITUS	Plaksuring	Ringis liigub salm edasi. Kopp, kopp Kes on? Nimi Nimi, kes? Ees- ja perekonnanimi Tere hommikust ees- ja perekonnanimi	Silmad kinni tere	1 min jookusl liigu klassis ja tee kaaslastele komplimente.	Erinevates keeltes tervitamine (õpilane ütleb valitud keeles "tere" ja klass tervitab)
TEGEVUS/TEGEVUS	Liigu klassis – jäta meelde viie lapse tegevus nädalavahetusel	Mida teed sina tavaliselt perega vastlapäeval?	Miks on sõbrad olulised? Ühine arutelu.	Mis teeb ... hea sõbra? Iga klassikaaslase kohta omaduste välja toomine.	Miks olen mina hea sõber? Jagamine rühmades.
TEADE	<ul style="list-style-type: none"> - Vee olekud - Turvustan ilusat eestikeelset lauset - Mängin pilli - Liidan 20 piires 	<ul style="list-style-type: none"> - Liigun - Tutvun Eno Rauaga - Tähed E, S, Š - Võrdlen arve 20 piires - Meisterdan sõbrapäevaks kaardi - Tähistan vastlapäeva 	<ul style="list-style-type: none"> - Robootika/meisterdan käevõru - Loen ja täidan ülesandeid - Sõbrapäeva bingo - liigun 	<ul style="list-style-type: none"> - õpin inglise keelt - õpin raamatukogus - harjutan arvude 20 piires võrdlemist 	<ul style="list-style-type: none"> - Laulan - Robootika/meisterdan käevõru - Kuulan veebikontstaablit - hea sõna ring

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Ingebor-Megy Allingu,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose, “Hommiaringi meetodi rakendamise tajutud mõjud õpilaste sotsiaalsetele oskustele 1. klassis”, mille juhendaja on Egle Säre reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Ingebor-Megy Allingu

/digitaalselt allkirjastatud/

12.05.2024